

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนารัฐสารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐสารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล
3. เพื่อพัฒนารอบการพัฒนารัฐสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม สำหรับนักศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด

การวิจัยนี้ ใช้ทั้งการวิจัยเอกสาร และเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ระยะ

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจ สภาพการพัฒนารัฐสารสนเทศ สื่อและดิจิทัล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐสารสนเทศ สื่อและดิจิทัลของนักศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 และข้อ 2

แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษา เลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ผู้บริหารและ อาจารย์ จำนวน 25 คนและนักศึกษาจำนวน 30 คน ผู้บริหารและอาจารย์มหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด จำนวน 9 คน บรรณารักษ์จำนวน 1 คน และนักศึกษา จำนวน 10 คน

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึก แบบสนทนากลุ่ม/แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และอาจารย์ และสัมภาษณ์ นักศึกษา โดยการพัฒนาเครื่องมือการวิจัยร่วมกับนักวิจัยจาก PUP OUS เครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญการศึกษาทางไกลและการนำไปทดลองสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการอ่านและบันทึกตามประเด็นในแบบบันทึก การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม ที่ประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มเนื้อหา และการสรุปความ

การนำเสนอข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปสรุปและพรรณนาความ

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนากรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลจากผลการสังเคราะห์เอกสารและผลการวิจัยสภาพการพัฒนาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทั้งในประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์ ร่วมกับนักวิจัย PUP OUS และการเลือกกลยุทธ์ตามกรอบการพัฒนาไปทดลองปฏิบัติ

แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาทางไกล การรู้สารสนเทศ สื่อ และดิจิทัลประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์ เลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 12 คน

ผู้รับผิดชอบการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ด้านเทคโนโลยีการศึกษา บรรณารักษ์ จำนวน 20 คน

ผู้ร่วมกิจกรรมการนำไปทดลองใช้ ประกอบด้วย ชั้นการเลือกกลยุทธ์และกิจกรรมตามกรอบการพัฒนา อาจารย์จำนวน 4 คนและบรรณารักษ์ จำนวน 7 คน และชั้นการนำไปทดลองใช้ อาจารย์จำนวน 7 คน บรรณารักษ์จำนวน 4 คน และนักศึกษา จำนวน 16 คน เลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดและตามความสมัครใจ

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือการวิจัยในการพัฒนากรอบการพัฒนา ได้แก่ แบบบันทึก แบบสัมภาษณ์/แบบสนทนากลุ่ม และ เครื่องมือการวิจัยในการนำไปทดลองใช้ ประกอบด้วยกิจกรรมตามกลยุทธ์ในกรอบการพัฒนา เรื่อง “บรรณารักษ์เชิงรุกเพื่อการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อ และดิจิทัลของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระบบการศึกษาทางไกล” แบบรายงานผลการศึกษาค้นคว้า แบบสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมของบรรณารักษ์ แบบสัมภาษณ์ / แบบสนทนากลุ่มนักศึกษา แบบสัมภาษณ์ / แบบสนทนากลุ่มอาจารย์และบรรณารักษ์

เครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทางไกลและสารสนเทศศาสตร์ และการนำไปทดลองสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการอ่านและบันทึกตามประเด็นในแบบบันทึก การมอบหมายงาน การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มเนื้อหา และการสรุปความ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ค่าความถี่ และร้อยละ

การนำเสนอข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปสรุปและพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล สำหรับนักศึกษาระบบทางไกล

1.1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล สำหรับนักศึกษา โดยการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง การกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่เกี่ยวกับ การรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล ปรากฏในความสามารถในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และทักษะการศึกษาทางไกล ความสามารถศึกษา ค้นคว้าได้ด้วยตนเอง การพัฒนาทักษะสารสนเทศ สื่อ และดิจิทัลของมหาวิทยาลัยดำเนินงานโดยหน่วยงานวิชาการ คือสาขาวิชา และหน่วยงานสนับสนุน คือ สำนักต่างๆ ซึ่งอาจจำแนกได้เป็นสองลักษณะ คือ การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องโดยตรง การบูรณาการเนื้อหาในชุดวิชาต่างๆ การบริการและกิจกรรมนักศึกษาสนับสนุนการเรียนการสอนในระบบ ทางไกล แต่ไม่ได้มีปรากฏเรื่องการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลครบถ้วนเป็นองค์รวม

1.2 PUP OUS ดำเนินการส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาในลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมที่ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการศึกษาทางไกล มีระบบการจัดการการเรียนรู้ (learning management system) การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนแบบอิงวิจัย ซึ่ง ส่งเสริมให้นักศึกษาทุกระดับมีสมรรถนะทางด้านสารสนเทศ สื่อและดิจิทัล การเปิดสอนรายวิชาในระดับ ปริญญาตรี สาขาการสื่อสารชื่อว่า Information and Media Literacy จำนวน 3 หน่วยกิต ส่วนนักศึกษา หลักสูตรอื่นๆ สาระที่เกี่ยวข้องกับสื่อและดิจิทัลได้รับการบูรณาการในรายวิชาวิจัยและวิชาเฉพาะ

1.3 นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการรู้สารสนเทศ สื่อและ ดิจิทัลมีความสำคัญต่อการศึกษาทางไกล ทักษะดังกล่าวได้รับและพัฒนาจากการศึกษาทางไกล ผ่านระบบ การเรียนรู้ออนไลน์ การฝึกฝนด้วยตนเอง การทำกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลในชุดวิชาต่างๆ จาก อาจารย์ เพื่อนและการฝึกอบรม การทำงานและผู้มีบทบาทในการพัฒนาทักษะดังกล่าว เน้นตนเอง อาจารย์และผู้บริหารกำหนดเป็นนโยบาย

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล อาจจำแนกได้เป็น ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมหาวิทยาลัย

2.1 ปัจจัยภายนอกมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อและดิจิทัล แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาของโลก ซึ่งเป็นสิ่งคุกคามและท้าทายความจำเป็นเร่งด่วนใน การพัฒนาพลเมืองดิจิทัล ผู้รู้สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ และนโยบายของรัฐด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและ การศึกษา

2.2 ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย การบริหาร โดยเน้นความสำคัญในเรื่องนโยบายของ มหาวิทยาลัยเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ ระบบการศึกษาทางไกล/ระบบการจัดการการเรียนรู้ (ระดับการศึกษา

หลักสูตร สื่อการศึกษา การจัดการเรียนการสอน/วิธีสอน) อาจารย์ นักศึกษา บริการและกิจกรรมของห้องสมุด บริการและกิจกรรมของหน่วยงานสนับสนุนอื่นๆ

3. กรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล ประกอบด้วย หลักการ กลยุทธ์และตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดรูปแบบกรอบการพัฒนาแสดงแนวคิดการพัฒนา “SSS Model ” STUDENT –STAFF - SYSTEM เน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป้าหมายการพัฒนาคือ**นักศึกษา** เป็นบัณฑิต มสธ. ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทักษะศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล (IMD) จำเป็นต้องสร้างความตระหนัก เกิดความจำเป็นและมีสมรรถนะที่เกี่ยวข้อง **บุคลากร** ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอน นักออกแบบระบบการศึกษา หรือนักเทคโนโลยีการศึกษาและบรรณารักษ์ มีบทบาทและการทำงานร่วมกันโดยหลักการความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ และสมรรถนะที่เกี่ยวข้องภายใต้ **ระบบ** ประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการ ระบบการศึกษาทางไกล ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล ระบบบริการสนับสนุนการศึกษาทางไกล ภายใต้โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ระบบการจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้เลือกกลยุทธ์ และรูปแบบกิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลไปดำเนินการทดลองกับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา กลยุทธ์ “*ความร่วมมือระหว่างอาจารย์บุคลากร/หน่วยงานวิชาการและหน่วยงานสนับสนุนในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษา*” โดยมีอาจารย์ผู้สอน บรรณารักษ์ และนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ พบว่ากิจกรรมมีประโยชน์ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้และทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล มีการรับรู้บทบาท ความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ในการสนับสนุนการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด ให้ความสำคัญเรื่องการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล สอดคล้องกับผลการวิจัยของชุดิมา สัจจานันท์ (2559) พบว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและมหาวิทยาลัยเปิดประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญในเรื่องการรู้สารสนเทศ แต่ไม่ได้ใช้คำว่าสารสนเทศโดยตรง และมีความต่างในเรื่องชื่อวิชา/จุดเน้นเนื้อหา และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้พบว่าทั้งสองมหาวิทยาลัยไม่ได้พัฒนาทักษะนักศึกษาครบถ้วนเป็นองค์รวมตามกรอบแนวคิดการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดภาคีเพื่อการศึกษาศตวรรษที่ 21 แต่ดำเนินการพัฒนานักศึกษาในลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์ การจัดการศึกษาทางไกล โดยการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) และแม้จะมีแนวทางการดำเนินงานต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของระบบการศึกษาทางไกล และระบบการบริหารจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลโดยสมบูรณ์แบบ มีระบบและกลไกในการจัดการศึกษาโดยหน่วยงานวิชาการ และหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ ในส่วนมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่ง

ประเทศฟิลิปปินส์ ระบบเปิด พัฒนามาจากการจัดการศึกษาระบบปิด และมีสถาบันการศึกษาทางไกล รับผิดชอบการจัดการศึกษาทางไกลแบบครบวงจร เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัล ในการจัดการเรียน การสอนออนไลน์ การบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา และ บทบาทของผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัย ภายในโดยเฉพาะปัจจัยภายนอก สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าความจำเป็นเกิดจากสภาพแวดล้อม เปลี่ยนไปสู่การเป็นสภาพแวดล้อมดิจิทัล การปฏิรูปรูปแบบการเรียนการสอน มีการใช้การเรียนการสอน ออนไลน์ (Mnkeni-Saurombe, 2015) พฤติกรรมการเรียนรู้ สมรรถนะการรู้ดิจิทัลและนิสัยการเรียนรู้ของ ผู้เรียนระบบเปิดและผู้เรียนทางไกล (Ozdamar-Keskin, Ozata & Banar, 2015)

3. กรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล ประกอบด้วย หลักการ ยุทธศาสตร์และ ตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดรูปแบบและแนวคิดกรอบการพัฒนา “SSS Model” (STUDENT – STAFF – SYSTEM) สอดคล้องกับผลลัพธ์ของผู้เรียนตามแนวคิดของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Skills, 2011) แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (กระทรวง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร , 2559) กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2555) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช (รัชนี้ พลแสน, 2556) การ พัฒนาการบริการสนับสนุนการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (สุมาลี สังข์ศรี ,2555; สุมาลี สังข์ศรี, 2561) คุณลักษณะของบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทของ อาเซียนเกี่ยวข้องกับความรู้และการรู้เท่าทันสื่อ (จันทนา ทองประยูร, 2558) กรอบเชิงกลยุทธ์การรู้ สารสนเทศและดิจิทัลสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยควีนส์แลนด์ ค.ศ.2016-2020 (Gillan, 2016) กรอบ การรู้ดิจิทัลและสารสนเทศ (DIL framework) สำหรับนักศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยเปิดประเทศ อังกฤษ (Reedy, & Goodfellow, 2012).

กรอบพัฒนานี้สอดคล้องกับทฤษฎี ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากงานวิจัยหลายเรื่องทั้ง ในประเทศและ ต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางไกล ผลการวิจัยของ ชูติมา สัจจามันท์ (Sacchanand ,2002b) มีข้อเสนอแนะให้มหาวิทยาลัยทบทวนกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ มีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง มีการบูรณาการการรู้สารสนเทศในเนื้อหาวิชาหรือการ สอนเป็นรายวิชาต่างหาก รวมทั้งการพัฒนาเป็นรายวิชาสอนออนไลน์โดยไม่มีหน่วยกิตด้วย และให้มีการ พัฒนาการวิจัยผู้สอนและบรรณารักษ์ให้ตระหนักถึงความสำคัญและมีบทบาทอย่างจริงจังในการพัฒนา นักศึกษาให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล

กรอบพัฒนานี้สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้วิธีเรียนและ การทำงาน ร่วมกันโดยเน้นอาจารย์ นักออกแบบระบบการศึกษา นักเทคโนโลยีการศึกษา และบรรณารักษ์ในสภาพ แวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ซึ่งแตกต่างจากระบบการจัดการศึกษาทางไกลเดิมของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิ

ราชที่บรรณารักษ์ไม่ได้มีบทบาทในกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยของเอ็มเคนิ – โซโรมบี (Mnkeni-Saurombe, 2015) พบว่า บรรณารักษ์ตระหนักว่าการรู้สารสนเทศมีความสำคัญต่อการศึกษาระบบทางไกล ข้อเสนอแนะให้มีบรรณารักษ์ออนไลน์ (embedded online librarian) ที่มีบทบาทฝังตัวในการเรียนการสอนออนไลน์ และระบบจัดการรายวิชา (course management system) มีความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับอาจารย์ผู้สอนในการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะการวิจัย มีการพัฒนาการรู้สารสนเทศของนักศึกษาทางไกลโดยจัดทำโปรแกรมและสื่อฝึกอบรมการรู้สารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางไกลแบบเปิดโดยฐานการวิจัย การใช้ประโยชน์จากระบบการจัดการการเรียนรู้ (learning management system) เพื่อบูรณาการการรู้สารสนเทศในหลักสูตรการศึกษาทางไกลแบบเปิด และให้มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นแนวทางการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นองค์รวม

กลยุทธ์การพัฒนาสื่อ เช่น บทเรียนออนไลน์และโมดูลการรู้สารสนเทศสำหรับนักศึกษาทางไกลสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยต่อมหาวิทยาลัยเปิด Dr. BR Ambedkar Open University (BRAOU) (Indira, 2009) และผลการวิจัยและพัฒนาชุดอบรมอิงเว็บของชุตินา สัจจามันท์ และ วิภา เจริญภัณฑารักษ์ (Sacchanand & Jaroenpantarak, 2004) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองในการค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศสำหรับนักศึกษาใหม่ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กัญจนันท์ โอสธานุเคราะห์, 2554) และการพัฒนาชุดฝึกอบรมการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษาทางไกล (ชุตินา สัจจามันท์, 2559)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้

1.1 การขยายผลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในการนำกรอบการพัฒนาไปกำหนดนโยบายระดับมหาวิทยาลัย รวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัด การวัดและประเมินทักษะ เช่นเดียวกับการวัดสมรรถนะภาษาอังกฤษ เนื่องจากทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลเป็นทักษะศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาทางไกล

1.2 การนำกรอบการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติโดยบุคลากรและหน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งสาขาวิชาและหน่วยงานสนับสนุน โดยเฉพาะสำนักบรรณสารสนเทศ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อกำหนดเป็นแผนระยะสั้นและระยะยาว ในการพัฒนานักศึกษาเป็นองค์รวม

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การกำหนดกรอบการพัฒนา กลยุทธ์และตัวชี้วัดจำแนกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา

2.2 การพัฒนาแบบประเมินทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลของนักศึกษาทางไกล ระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา และให้มีการวัดสมรรถนะนักศึกษาตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะดังกล่าว

2.3 การวิจัยและพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดี ในการสอนแบบต่างๆ เช่น การสอนแบบบูรณาการซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล

